

י"ב-י"ג תמוז

בשונאי⁶; משא"כ „ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב" איז א נתינת שבח והודי⁷ צום אויבערשטן אויפן עבר — אויף דעם וואָס „גמלני טוב".

איז אין פלוג ניט פארשטאנדיק: בפשטות דארף אויסקומען, אז בשעת מען באקומט א בשורה טובה וועגן הצלה ושחרור, דארף מען צום אלעס ערשט⁸ דאנקען דעם אויבערשטן דע-רויף, און ערשט דערנאך האָט אַן אַרט אַ בקשה נוספת כו' (על העתיד) — וואָלט דאָך מער מתאים געווען אז דער ערשטער מאמר חסידות זאָל זיין „ברוך הגומל"?

בדוחק קען מען זאָגן, אז וויבאלד דער רבי האָט ביים הערן די בשורה טובה נאָך ניט געקענט מאַכן די ברכה „הגומל" — היות ער איז נאָך ניט בא-פרייט געוואָרן בפועל און זיכער איז דאָס ניט „יצא מהסכנה לגמרי" — דערפאַר איז דאָן אויך ניט מתאים גע-ווען צו זאָגן אַ מאמר חסידות המתחיל „ברוך הגומל"⁹.

א. ווי באַוואוסט, איז די גאולה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר (פון זיין פאַרשיקונג) געווען י"ב-י"ג תמוז: דינסטאָג י"ב תמוז האָט מען דעם רבי'ן מודיע גע-ווען אז עס איז אָנגעקומען די פקודה אים צו באַפרייען פון דער פאַרשיקונג אין קאָסטראַמאַ; נאָר אזוי ווי אין יענעם טאָג איז דאָרט דער „משרד" פון דער ממשלה געווען געשלאָסן (ווייל ס'איז געווען אַ חגא-טאָג), האָט מען די תעודת-שחרור געגעבן דעם רבי'ן אויף מאָרגן, מיטוואָך — י"ג תמוז.

גלייך י"ב תמוז האָט דער רבי גע-זאָגט אַ מאמר חסידות² אויפן פסוק³ „הוי' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי", און אויף מאָרגן, נאָכן שחרור בפועל, האָט ער געזאָגט אַ מאמר חסידות⁴ בדיבור-המתחיל „ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב"⁵.

דער תוכן פון פסוק „הוי' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי" בפשטות איז אַ בקשה אויף לעתיד — מען בעט אז עס זאָל זיין (מצד דעם וואָס „הוי' לי בעוזרי"), „ואני אראה (די נקמה)

(6) ראה מפרשים עה"פ.

(7) להעיר מסדר ברכת הנהנין לאדה"ז פי"ב, ס"ז.

(8) ל' אדה"ז שם פי"ג, ס"ה.

(9) אבל דוחק, שהרי אמר מאמר ד"ה ברוך הגומל יום ד' י"ג תמוז, אף שלא בירך ברכת הגומל ביום ה' בבוקר קודם נסיעתו מקאסטראמא, ונראה שהוא מפני שעדיין לא חזר לביתו ולא נקרא „יצא מהסכנה לגמרי", דאל"כ לא הו"ל להמתין בברכת

(1) ראה בהקדמה לקונטרס יד (בסה"מ קונטרסים ח"א. נדפס ג"כ בסה"מ תרפ"ז ע' רצב). ועוד.
(2) נדפס בסה"מ קונטרסים שם. סה"מ תרפ"ז ע' רא.
(3) תהלים קיח, ז.
(4) נדפס בסה"מ קונטרסים שם. סה"מ תרפ"ז ע' רח.
(5) וכן אמר עוד מאמר בד"ה זה (נדפס בסה"מ קונטרסים שם. סה"מ תרפ"ז ע' ריא) — בש"פ פינחס, שאז עלה לתורה וביירך ברכת הגומל (ראה הנסמן בהערה 1). וראה לקמן הערה 9.

(*) להעיר מלקו"ש ח"כ (ע' 469) בנוגע לגאולת אדה"ז, דשלימות הגאולה היתה „ביום ג' ב' דחנוכה"

געהאט קיין אחיזה אין טבע — און דאס איז:

דער „סדר“ אין מדינה ההיא איז, אז די תושבי המדינה ווערן גאר שטארק נאכגעקוקט מצד דער ממשלה. אזוי איז דער מצב אויך איצט, ועאכו"כ בזמן ההוא, ובפרט אין פארבינדונג מיטן מאסר, ביי וועלכן ס'איז דורכגעפירט געווארן א „חיפוש מחופש“¹¹ און מ'האט נאכגעקוקט „בשבע עינים“ די אלע וואס האבן געהאט וועלכע ס'איז שייכות מיטן רבי'ן.

און פונדעסטוועגן — באַלד ווי ס'איז נתפרסם געווארן אז מ'האט דעם רבי'ן אַרעסטירט, האָבן דאָרט צענדליקער אידן זיך אַריינגעוואָרפן אין פאַרשידענע פעולות און השתדלות אז מען זאָל עס באַפֿרייען¹² — און האָבן זיך ניט גערעכנט דערמיט וואָס זיי ווערן נאָכגעשפּירט, האָבן ניט געקוקט אויף די סכנות'דיקע תוצאות וואָס זיינען דערמיט פאַרבונדן.

זיי האָבן דאָס געטאָן בגלוי, ביז צו שיקן בריוו מיט זייערע נעמען — און נאָכמער: ווענדן זיך אליין אין די ממשלה-אַמטן וועלכע זיינען געווען פאַראַנטוואָרטלעך פאַרן פסק דין און זיך משתדל געווען צו באַווינקן זיי — און לאחר כל זה זעט מען אַ דבר פלא: צווישן די אלע וועלכע האָבן זיך משתדל געווען בזה, איז ניט געווען קיין איין־איינציקער וואָס דאָס האָט אים געשאַדט באַיזה אופן שהוואָ — ניט בדברים הנוגעים

אַבער עס פאָדערט זיך ביאָר: ס'איז אַ זיכערע זאָך אז אויך די בשורת השחרור (נאָך איידער מען קען מאַכן ברכת הגומל) דאָרף ברענגען אמירת שבח והודי' לה' — האָט דאָך דער מאַמר געקענט זיין פאַרבונדן מיט אַן אנדער לשון של שבח והודי'ס¹³ (ניט מיט „ברוך הגומל“), ועאכו"כ אז דאָס דאָרף קומען איידער אַן ענין של בקשה, ובפרט — די בקשה פון „ה' לי בעוזרי) ואני אראה בשונאי“.

ב. בכלל, איז נוסף ע"ז וואָס די עצם גאולה פון רבי'ן איז געווען אַ נס גדול, זיינען אין דעם אויך פאַרגעקומען כו"כ נסים־פּרטיים.

צווישן זיי איז געווען איין מאָרע, וואָס אַע"פּ אז בשעתו האָט מען אויף דעם ניט געלייגט קיין אַכט — איז אַבער איצט, לאחר כו"כ שנים, ווען מען באַטראַכט דעם ענין „רואיקער־היט“, באַנעמט מען אַז באמת איז דאָס געווען אַ נס הכי גדול, וואָס האָט ניט

הגומל עד שבת, כפסק אדה"ז (סדר ברכת הנהנין שם — משו"ע אורח חיים סי' ומג"א שם), ונכון שלא לאחר ג' ימים לפיכך אם יצא מן הסנה ביום ב' . . . יברך . . . בלא ס"ת ולא ימתין עד יום ה' — ואמירת תורה בדי' ברוך הגומל קודם לש"ק — ה"ז בדוגמת לימוד ההלכה בסמיכות לזמן קיומה. (10) ע"ד התחלת מכתב כ"ק מר"ח אדמו"ר מאותו היום (נדפס בסה"מ תרפ"ז ע' רעה. אגרות קודש שלו ח"א ע' תקצט) — „הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו“.

כשהגיע (דרך חורונו מפטרבורג) לוויטעבסק (לקו"ד ח"א יב, א), פלג שלו.

ובפרט בנדו"ד, עיר גלותו (קאסטראמא) ה"ז עיר כמו „בית האסורים“, המשך לבית האסורים ממנו — שפאלערנא.

(11) ע"ד לשון הכתוב — תהלים סד, ז.

(12) ראה ס' התולדות אדמו"ר מהורייצ ח"ג פי"ז ואילך.

בגוף, און אפילו ניט בענינים של ממון, אין פרנסה!

אמת, ס'איז דאָ דער כלל אז „שלוחי מצוה אינן ניווקין“¹³ — זאגט אָבער די גמרא¹³ אז „היכא דשכיחא היזיקא“ איז גאָר אַנדערש (און פאַר אַזעלכע אידן איז דאָך דערביי געווען „שכיחא היזיקא“ במלא המובן ויתירה מזו!);

און נאָך מער איז דער פלא: אין דעם זמן קודם המאסר, ועד“ז לאחר המאסר, זיינען געווען אַזעלכע וואָס זייער פאַר-בינדונג מיטן בעל הגאולה האָט זיי גע-שאַדט בגשמיות [ברוחניות האָט די פאַרבינדונג זיי זיכער מעלה געווען העכער און — שלא בערך, אָבער בגשמיות האָבן זיי געליטן וכו'].¹⁴

בנוגע אָבער דער השתדלות אין דעם שחרור פון דעם רבי'ן וגאולתו, האָט דאָס קיינעם ניט געשאַדט (כנ"ל!) — אפילו ניט בימי המאסר, נאָך איידער ס'איז געקומען דער נס השחרור והגאור-לה, ווען די סכנה איז געווען בכל תקפה — און אַוודאי ניט נאָך דער גאולה, אויך ניט געשאַדט אין די שפּעטערדיקע זמנים, אפילו נאָך דעם ווי דער רבי איז אַרויסגעפאַרן ממדינה ההיא.

ג. ולהוסיף — י"ל אז אין אַ פרט איז דער נס נאָך גרעסער ווי דער נס של הגאולה עצמה — און אפילו מצד חשבונות של טבע:

אע"פּ אז די גאולה פון רבי'ן איז גע-ווען אַ נס גלוי, דאָך האָט עס געהאַט אַן אחיזה (און לבוש) אין טבע — ס'איז גע-ווען די השתדלות (בדרכי הטבע) דורך

כמה אנשים בעלי השפעה וכו' אין דער מדינה עצמה און אויך פון חוץ למדינה;

בנוגע אָבער די וועלכע האָבן זיך משתדל געווען פאַרן רבי'ן, ובפרט די וועלכע זיינען אַליין געגאַנגען אין די מקומות ומשרדים הכי גבוהים צו בעטן דאָרטן מ'זאָל דעם רבי'ן באַפרייען — איז ע"פ שכל אנושי ניט געווען קיין אַרט אז דאָס זאָל זיי ניט שאַטן!

ועד"ז מצד רוחניות הענינים: כמובן, איז די גאולה פון רבי'ן געווען פאַר-בונדן מיטן זכות פון זיין מסירת נפש אויף הרבצת התורה וחיוזק היהדות והפצתה, קשור מיט זכות אבות, און נאָך כמה וכמה זכיות. און פונדעסטוועגן איז די גאולה געקומען נאָכדעם ווי ער האָט געהאַט אַזויפיל צער, און זיצן אין בית האסורים, די אַלע יסורים וואָס ער האָט געליטן דאָרט, דערנאָך די פאַרשיקונג וכו' וכו'.

משא"כ די וועלכע האָבן זיך משתדל געווען פאַרן רבי'ן — כולל אויך די צווישן זיי וועלכע האָבן¹⁵ ניט געהאַט קיין מסירת נפש אויף עניני תורה ומצות, אויך אַזוינע וואָס בחייהם הפרטים זיינען זיי ניט געווען שומרי תומ"צ, זיי האָבן באַלאַנגט צו די מפלגות וכו',

און אעפ"כ האָט זייער השתדלות זיי ניט געשאַדט — ס'איז דורכגעגאַנגען אויף אַ גלאַטן אופן!

ד. ויש לומר בדרך אפשר, אז דאָס האָט דער רבי גע'פועלט' אָדער מבאר געווען (אָדער ביידע צוזאַמען) דורך זאָגן (תיכף נאָך דער בשורת הגאולה) דעם מאמר און ביאור אויפן פסוק „הוי' לי בעוזרי“:

גלייך אין אָנהויב מאמר שטעלט זיך

[13] פסחים ת, ב. ויש"נ. שר"ע אדה"ז א"ח סת"ג

ס"ב.

ובפרט — א הצלה באופן אז עם זאָל נישט בלייבען קיין רושם כלל וכלל,

איז אָבער דער אמת אז „אין עוד מלבדו ורק הוא לבדו הוא ית' הבורא . . ועוזר לו“, דאָס איז געווען דער עזר נאָר פון „הוא לבדו הוא“.

אין דעם פאל איז געשטאנען בגלוי (ע"י אמירת המאמר¹⁷) אז דאָס איז בלויז דער עזר פון „הוא לבדו הוא“. און דער ענין האָט זיך אויסגעדריקט בגלוי ביי די „עוזרים“ גופא: די אַלע וואָס האָבן זיך משתדל געווען פאַרן רבין האָבן דאָס נישט געטאָן מיט אַן אויסגע-רעכנטן חשבון און סיכויים שכליים, נאָר יעדערער פון זיי האָט זיך מוסר-נפש געווען¹⁸ און זיך נישט גערעכנט מיט קיין שום זאך — מ'איז געגאנגען אויף אַלע סכנות/דיקע וועגן — אפשר וועט מען עכ"פּ פאַרלייכטערן דעם מאסר, אָדער אפילו צוהעלפן צו דער גאולה.

און דעריבער האָט דאָ זייער מציאות נישט תופס מקום געווען, און איז זייערע פעולות האָט זיך געקענט אַרויסזאָגן בגלוי אַז דאָס איז נישט זייער עזר, נאָר דאָס איז פון „הוא לבדו הוא“ — דאָס טוט דער אייבערשטער.

ובמילא איז פאַרשטאַנדיק בפשטות, פאַרוואָס דאָס האָט קיינעם נישט גע-שאַדט באיזה אופן שהוא (אפילו נישט

דער רבי¹⁴ אויפן לשון הפסוק „הוי' לי בעוזרי“ און פרעגט: „בהשקפה ראשונה איז משמע „שהאדם יש לו עוזרים רבים והקב"ה הוא עמם“, אָבער דער אמת איז דאָס¹⁵, אַז „אין עוד מלבדו ורק הוא לבדו הוא ית' הבורא . . ועוזר לו בכל אשר לו וכמ"ש הרמב"ם¹⁶ יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון . . וכל הנמצאים . . לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו“

(און אין סוף מאמר פאַרענטפערט דער רבי, אַז „עוזרי קאי על הביורים המתבררים שהם העוזרים האמיתיים של האדם, וע"ד התלמידים שנקראים בנים“, און „הוי' לי בעוזרי“ מיינט, אַז מ'איז פועל אַז „גם בהעוזרים יהי' גילוי שם הוי“).

ויש לומר, אַז דערמיט האָט דער רבי געוואָלט (אויך) אַרויסגעבן אַ פסק דין¹⁶ פון תורה (און איז אַ תורה — אַ מאמר-חסידות, פנימיות התורה, וואָס ווערט אָנגערופן חכמת האמת) בנוגע די אַלע וואָס האָבן זיך משתדל געווען פאַר זיין שחרור — אַז אע"פּ אַז „בהשקפה ראשונה“ זעט אויס אַז זיי זיינען געווען „עוזרי“, עוזרים במצב פון אַ סכנה גלוי (בדרך הטבע) פאַר'ן עוזר, ובמילא דאַרפן האָבן נאָר גרויסע אויסער-געוויינליכע זכיות אויף ניצול ווערן

17) ראה לקמן הערה 26.

17) ויש לומר, שגם ענין זה נרמז בהמאמר, שמאריך ד. בעת צרה ר"ל . . אנו רואים . . דטבע בנ"א . . הם מתקרבים לכל אשר יצליח וכמ"ש רבים אהבי עשיר ומתרחקים מכל קשי יום ומר נפש ר"ל — שזמה הוכחה, שההשתדלות של האנשים ההם עבור כ"ק מו"ח אדמו"ר לא היתה מצד טבע נפשם, אלא ענין של מסירת נפש (להעיר מתורא תולדות יט, סע"ב ואילך).

14) ראה גם ד"ה הוי' לי בעוזרי בלקוית (שמע"צ פת, א). סה"מ תקס"ד ע' רכט.
15) להעיר גם מראב"ע עה"פ.
16) ריש ה' יסודי התורה.
16) עפ"י יומתק מה שמביא יוכיף בתחילת המאמר מהרמב"ם דוקא „יסוד היסודות כו" (שלא הובא בלקוית וסה"מ תקס"ד שם) — כי הרמב"ם הוא ספר „הלכות הלכות“ (הקדמת הרמב"ם לס' הדי).

געווען דורך פלוני ופלוני כו²⁰; אזוי אז מלכתחילה איז ניטא קיין ארט אז דאס זאל אימיצן שאטן באיזה אופן שהוא. אין דעם פאל איז אזוי די טבע הדברים.

ה. דערביי דארף מען אבער בא-ווארענען:

לפי הנ"ל וואלט מען לכאורה גע-קענט קומען לידי מסקנא, אז עס קומט זיי ניט ח"ו קיין שער, ווייל דער עזר איז זיך מתייחס ניט צו זיי, נאר צו „אמיתת המצאו“ וואס „אין עוד מלבדו“.

אבער „אין הקב"ה מקפח שער כל ברי"ו²¹, ועאכ"כ וק"ו וכו' — פון די אלע וועלכע האבן זיך מוסר נפש גע-ווען אין זייערע באמיוונגען פאר דעם שחרור פון רבי'ן וגאולתו — אז שערם איז גאר גרויס,

און דאס באווארנט דער רבי אין סוף מאמר, וואו ער איז מפרש דעם לשון „הוי' לי בעוזרי“, אז עוזרי זיינען די „בירורים המתבררים“ (וואס דאס איז ע"ד ווי עס שטייט אין משנה²² אז „העושה מצוה . . קונה לו פרקליט“ — פון דער מצוה²³ ווערט באשאפן א מלאך וואס העלפט אים) — אויך איז דער רבי דערביי מוסיף: „וע"ד התלמידים שנק-ראים בנים“.

ולכאורה: וואס פאר א שייכות האט דער ענין (אז תלמידים ווערן אנגערופן בנים) צום ענין פון הוי' לי בעוזרי?

נאר מיט די עטלעכע ווערטער איז

שפעטער) — וויבאלד אז דאס איז דער עזר פון „הוא לבדו הוא“, פון „אמיתת המצאו“¹⁸, איז דאך ניט שייך אז עפעס זאל דארטן קענען אנרירן.

נאכמער: מען דארף גאר ניט אג-קומען צו א „נס“ דאס זאל ניט שאטן — ס'איז ע"פ טבע אוממעגלעך צו אנרירן דעם „אמיתת המצאו“.

קומט אויס, אז מ'האט זיך (לאמיתתו של דבר) אפילו ניט אריינגעשטעלט אין א „מקום סכנה“¹⁹ (וואו מען דארף אג-קומען צו א נס גדול צו ניצל ווערן דערפון) — ווייל דאס האט געטאן בגלוי „אמיתת המצאו“ (נאר דאס איז

18) עפ"י יומתק מה שמביא בתחילת המאמר „דד' תיבות אלו יסוד היסודות ועמוד החכמות הם ר"ת הוי" (ומאריך דשם הוי" הוא המהווה ורק שהתהוות בפועל הוא ע"י שם אלקים) — כי בזה מדגיש השעור הזה אינו מתייחס לשם אלקים (מדת הגבורה והצמצום) כ"א לשם הוי", שאין מקום למציאות, אין עוד מלבדו כי הוא המהווה המציאות וכו'.

19) ידידועה השקו"ט אם מחיוב להכנס לספק סכנה להציל את חבריו (ראה ב"י ובה"ט לטור חו"מ בסופו. וראה אנציקלופד" תלמודית ע' הצלת נפשות ע' שמח"ט. ושו"נ) — ב' ידיעות הובאו בשרע אדה"ז חלק חו"מ הל' נזקי גוף ונפש כו' (סעיף ז), ומסיק „וספק נפשות להקל“. ובהל' שבת (שכ"ט סיח) סתם כדיעה הב' (שארן ליכנס בספק סכנה). ולהעיר שבנרוד: א) ההשתדלות כו' במדינה היתה כו' היתה יותר (מתם) ספק סכנה. ב) לאיך, הצלחת ההשתדלות (ע"י הנמצאים במדינה, תחת ממשלה היתה) היתה בספק גדול, וצ"ע האם גם בנדון כזה יש חיוב (גם לדיעה הא') ליכנס בספק סכנה. וראה אנציקלופד" תלמודית שם. ואכ"מ.

20) ראה לקמן סעיף ה.

21) מכילתא ורש"י משפטים כב, ל.

22) אבות פ"ד מ"א. וראה מפרשים שם.

23) ראה לקראת שם (צ. סעיף ואילך. וראה סה"מ

תקס"ד ע' רלג) — הביאור (ע"ד החסידות). איך המצות הם עוזרי.

*) אבל להעיר. שדיעה הב' (שארן חיוב) וכן ההכרעה (דספק נפשות להקל) הן בחצו"ג — ראה שארית יהודה (לאחי אדה"ז) סי' ו' (נעתק בהוספות לשו"ע אדה"ז או"ח ע' 52 (1356)). וראה קונטרס השולחן (להר"א"ח נאה) מבוא סי"ח. ואכ"מ.

אז פון דעם „טוב שגמלני“ זאל ניט ארויסקומען אן ענין שלא כדבעי ביי א צווייטן, ובפרט ביי די וועלכע האבן זיך משתדל געווען אין דער הצלה; און ניט נאָר זיי זאל גאַרניט שאַטן, כנ"ל, נאָר נאָכמער — אז זיי זאלן באַקומען דער-פאַר דעם פולן שכר.

ו. אין דעם מאמר הנ"ל (בתחלתו), נאָך דעם ווי דער רבי שטעלט זיך אויף התחלת הכתוב „הוי' לי בעוזרי“, פרעגט ער אויפן צווייטן טייל פסוק „ואני אראה בשונאי“: פאַרוואָס בעט מען „ואני אראה בשונאי“ (זען נקמה אין די שונאים) — לכאורה האָט די בקשה גע-דאַרפט זיין, אַז די אויבים און שונאים זאלן נהפך ווערן לאוהבים וקרובים?

און דער רבי איז מוסיף²⁷: „והגם דכל שנאתו של דוד ה' רק לשונאי ה' וכמ"ש²⁸ הלא משנאיך הוי' אשנא ובתקוממך אתקוטט, ומ"מ הלא כתיב²⁹ יתמו חטאים מן הארץ וארצ'ל³⁰ חטאים כתיב ולא חוטאים, והיינו שהחוטאים יעשו תשובה“.

ויש לומר, אַז דערמיט האָט דער רבי באַוואַרנט נאָך אַן ענין בקשר צו זיין גאולה (וואָס קומט אויך איידער מען זאָגט „הגומל“), נאָר אין צווייטן קצה:

דער רבי מדגיש, אַז דער פירוש פון „בעוזרי“ בלייבט (אויך) כפשוטו, אַז עס זיינען פאַראַן „עוזרים רבים“, כולל „עוזרים“ כפשוטו — די אידן וועלכע האָבן אים אַרויסגעהאַלפן וואָס דער-מיט זיינען זיי געוואָרן תלמידיו ובניו, זיי זיינען „עוזרי“, וואָרום וויבאַלד אַז אַיד האָט בחירה חפשית, און זיי האָבן בוחר געווען צו טאָן די עניני השתדלות, הייסן זיי „עוזרי“ און באַקומען דער-פאַר דעם פולן שכר²⁴.

ואעפ"כ איז דאָס ניט קיין סתירה צו דעם וואָס ער שרייבט אין התחלת המאמר אַז „אין עוד מלבדו ורק הוא לבדו הוא ית' הבורא . . ועוזר לו“ — ווייל ס'איז „הוי' לי בעוזרי“, ווי ער טייטשט אין סוף מאמר (כנ"ל) אַז אין די עוזרים זאל לייכטן דער גילוי שם הוי'. ד.ה. אַז דער אויפטוער פון דעם עזר איז דער הוי'²⁵ וואָס איז מאיר אין „עוזרי“.

ווי"ל אַז דאָס איז אויך דער טעם פאַר-וואָס דער רבי האָט מקדים געווען זאָגן דעם מאמר „הוי' לי בעוזרי“ פאַר דעם מאמר „ברוך הגומל“ — ווייל צום אַלעם ערשטן דאַרף מען באַוואַרענען²⁶

(24) ראה דרמ"צ ו, ב (ע"פ ב"ק צב, ב: חמרא למרי' טיבותא לשקיי) — נת' בלקו"ש ח"ז ע' 14 הערה 22. עי"ש.

(25) ראה לעיל הערה 18 הדיוק בתחילת המאמר בנוגע לשם הוי', שמצד שם הוי' אין מקום למציאות.

(26) ומה שאמר מאמר זה לאחר גאולתו — י"ל כי אמירת פסק זה בתורה היתה כדי שתפעול בעולם, ולכן שייך זה להזמן של הגאולה שאז כבר התחיל הביטול של כח הלעו"ז בו.

בסגנון אחר: גאולה כ"ק מו"ח אדמו"ר היא שהביאה עמה ופעלה „גאולה“ לכל העוזרים בגאולתו, וגילה זה למטה בפועל (בהעוזרים) ע"י אמירת המאמר „פסק“ התורה.

אבל „פסק“ זה פעל גם למפרע (על הזמן שקודם

הגאולה), כי התורה היא למעלה מזמן, וכדברי הירושלמי הידועים (נדרים פ"ז ה"ח. ועוד) שע"י פסק ב"ד בתול"י חוזרין. וגז' שייך להחזיק בהמאמר על שם הוי' (ראה הערה 18), כי הוי' הוא למעלה מזמן, ה' הוה ויה' כאחד (רע"מ בוח"ג רנז, סעי"ב. שער היחוד והאמונה פ"ז (פב, א)).

(27) ראה גם ס' הערכים-חב"ד ערך אהבת

ישראל (ע' תרכ"ז. ושי"ן) — ע"ד הנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר.

(28) תהלים קלט, כא.

(29) תהלים קד, לה.

(30) ברכות י, רע"א.

א געפיל פון נקמה, כמובן פון אגה"ק דאָרט.

ז. אין וואָס באַשטייט יע דער תוכן פון „ואני אראה בשונאי"? — זאָגט דער רבי אין סוף מאמרא³⁴: בכדי להגיע לבחי' ראוי' („ואני אראה") וכמאמר³⁵ איזוהו חכם הרואה את הנולד . . הוא ע"י המנגד דוקא („בשונאי").

דאָס הייסט: לא זו בלבד אַז „שונאי" רופן ניט אַרויס אַ רגש של נקמה, נאָר אדרבה: וויסנדיק אַז דאָס וואָס מ'טרעפט זיך אָן אויף אַ מנגד, אַ שונא, איז אַ זאך וואָס קומט מלמעלה, און דער צווייטער איז בלויז אַ שליח פון אויבערשטן („הוי' אמר לו"), זוכט מען און מ'געפינט אין דעם די הוראה מל' מעלה אין דער אייגענער עבודה, ביז באופן פון רא"י³⁶ בזה — און מען קומט צו דער מסקנא, אַז דאָס אַלץ איז גע-ווען כדי צו דערגרייכן אַ העכערע דרגא אין עבודת ה' — עבודה בבחי' רא"י³⁷.

(34) ראה גם לקוטי שם צ, ב. סה"מ תקס"ד שם.

(35) תמיד לב, א.

(36) שהיא למעלה משמיעה והבנה סתם (תרא עה, א. לקוטי צו יז, ב. ואתחנן ג, ג. ובכ"מ).

(37) בהמאמר שם לפני' מפרש „ואני אראה בשונאי" — „ע"י עבודתו הוא מוציא את הניצוץ והרע מתבטל מאליו". ויש לומר, דב' הפירושים ב„ואני אראה בשונאי" — (א) שהרע מתבטל כו', (ב) שיגיע לבחי' רא"י ע"י המנגד — הם בהתאם

אַט די וועלכע האָבן אַרעסטירט דעם רבי'ן און אים פאַרשאַפט יסורים — ניט נאָר יסורי הגוף נאָר אויך (ובעיקר) יסורי הנפש: געשטערט זיין עבודת ה', ובפרט זיצנדיק אין מאסר — זיינען זיי דאָך אין גדר פון „משנאיך הוי' אשנא"; און דערפאַר וואָלט לכאורה געווען מתאים אַז נאָכן נצחון איבער זיי זאָל מען צו זיי האָבן דעם יחס פון „ואני אראה בשונאי" כפשוטו — אַן ענין פון נקמה; ניט אַ נקמה אישית ח"ו, נאָר נקמת הוי' („משנאיך הוי'") —

איז עס דער רבי שולל גלייך אין אַנ-הויב מאמר, אַז אפילו בנוגע די „שונאי" וועלכע זיינען אין דעם גדר פון „משנאיך הוי'", דאַרף זיין די בקשה (ניט „אראה בשונאי" כפשוטו, נאָר) „יתמו חטאים ולא חוטאים", ווייל מען דאַרף מתפלל זיין³¹ „שהחוטאים יעשו תשובה".

און דאָס איז דער קשר צווישן די צוויי ענינים אין פסוק: בשעת מען דער-הערט אַז ס'איז „אין עוד מלבדו ורק הוא לבדו הוא ית' הבורא כו'" — ס'איז „הוי' לי בעוזרי" — דאָן דערהערט מען דעם אמת אויך בנוגע „שונאי", אַז דאָס וואָס מ'ליידט פון דעם „שונא" איז ניט ווייל ער האָט אין דעם עפעס אַ כח ח"ו, נאָר (כמבואר בארוכה אין אגרת הקודש³²) — „כי הוי' אמר לו קלל"³³; האָט דאָך במילא קיין אַרט ניט (און דאָס איז דער רבי שולל אין דעם פירוש פון „ואני אראה בשונאי") אַז דאָס זאָל מעורר זיין

(31) ראה ברכות שם.

(32) סכ"ה (קלח, ב). ע"ש. וראה בארוכה לקו"ש

שם ע' 14 ואילך.

(33) ש"ס ט, י. — הובא בתחילת המאמר שם.

וראה לקמן בשו"ג הג' להערה 37.

(*) וראה במאמר שם שמביא עוד פירוש ב„ואני אראה בשונאי" — „שיתגלה האמת שהם שונאי ה' שאינם חפצים בגילוי . . שם הוי'". ע"ש. ואכ"מ.

(**) ובלקו"ת שם (וכן בסה"מ תקס"ד שם) מבאר, שהענין ד„ואני אראה" (בחי' גילוי) הוא ע"י אתהפכא חשוכא לנהורא. כי גילוי השמחה הוא ע"י ביטול כל מונע כו' — והיינו שב' הפירושים תלויים זכיו.

און דוקא נאך דעם ווי מען דער-
הערט דעם ענין פון „הוי' לי בעוזרי ואני
אראה בשונאי" בתכלית אין ביידע
פרטים — אז סיי בנוגע „עוזרי" און סיי
בנוגע „שונאי" איז אלץ אז ענין פון „הוי'
לי" (ווייל „אין עוד מלבדו") — דעמאלט
קומט בשלימות דער „ברוך הגומל כו'
שגמלני טוב", אז מען דערהערט ווי

ס'איז „גמלני" פון דעם אויבערשטן
אליין, און עס קומט אראפ אין טוב גלוי,
בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה
טפחים, ביז — בלשון הרב³⁸: דגם
מחזיקי התורה הם מאושרים ומבורכים
בכל טוב.

(משיחות י"ב תמוז וש"פ בלק תשכ"ו)

לכ' הסוגים ב„שונאי":

(א) מאוה"ע כו' שהם מג' קליפות הטמאות לגמרי
(תניא ספ"א) — בהם הענין ד. ואני אראה בשונאי"
הוא ש„מוציא את הניצוץ והרע מתבטל מאליו".

(ב) מבני, דישאל אע"פ שחטא ישראל הוא
(סנהדרין מד, רע"א) — אין לומר עליהם „מוציא את
הניצוץ" (ראה תניא ספ"א. סה"מ קונטרסים ח"א
רס, א)***, ומתפללים עליהם „יתמו חטאים ולא

חוטאים". ולגבם הענין ד. ואני אראה בשונאי" הוא
שע"י מגיעים לבח" ראי'.
(38) סד"ה ברוך הגומל הב' (דש"פ פינחס
תרפ"ז), הנ"ל הערה 5.

נגאל", אבל עכשיו לאחר מ"ת גם רשע כמותו יהי'
נגאל.

ו"ל. שענין זה שייד רק ל. דואג ואחזיחופל"
(שמביא שם), כי עליהם נאמר (משנה סנה' ר"פ חלק)
שארין להם חלק לעוה"ב. ועפ"י יומתק שהדוגמא
בהמאמר למנגיד דוד היא רק מהם ולא משאול או
שמעי בן גירא (וגם בתחילת המאמר מביא רק מה
ש. דוד בעצמו אומר כי הוי' א"ל קלל" ולא הזכיר
שמו בפירוש).

*** וצע"ק שבמאמר שם מקשר זה עם המבואר
„בענין הקהה את שיניו דרש"ע כשלוקחים ממנו
השי"ן נשאר רע כו" (נשוא אומרים להבן רשע).
ולהעיר ממשנית כמ"פ (לקו"ש ח"א ע' 252. ח"א ע'
2. ועוד) בדיק לשון ההגדה „אילו ה' שם לא ה'

בלק

זות, הוא בעצמו⁸, אמר לו הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם לעקוד את יצחק בנו [שנאמר] וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו⁹.

אין מדרש¹⁰ וואלט מען לכאורה געקענט איינטייטשן, אז די הדגשה איז אויף מעלת הזריות¹¹ בזמן (און ערשט דערנאך קומט „הוא בעצמו“) וואס דריקט זיך אויס אין „ויקם בלעם בבקר“: וויבאלד דער אויבערשטער האט אים געזאגט „קום לך אתם“¹², האט בלעם געמיינט, אז בזכות זה וואס ער וועט מקיים זיין ציווי השם „לך“ בזריות, וועט זיך אים איינגעבן „לקלל את ישראל“¹³ (און כאטש אז מתחילה האט עס דער אויבערשטער נישט גע- וואלט, איז „שמא אפתנו ויתרצה“¹⁴ צוליבן זכות הזריות). און אויף דעם

א. אין פסוקי „ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו וילך עם שרי מואב“ שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „ויחבוש את אתונו“ און איז מפרש „מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו, אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר² וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו“.

איז לכאורה נישט אינגאנצן גלאטיק: בלעם האט דאס געטאן (ווי רש"י הויבט אן) מצד „שנאה“ (צו אידן און שנאה) „מקלקלת את השורה“ — און דער המשך³ „אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם“ — רעדט וועגן א רצון מקיים זיין ציווי השם?

דעם ענין פון „שנאה מקלקלת את השורה“ ביי בלעם'ען, געפינט מען אין א צאל ערטער בחז"ל, אבער דער המשך „אמר הקב"ה כו“ (ווי אין פרש"י) ווערט געבראכט נאר אין מדרש אויפן ארץ⁵ — וזה לשונו⁶: „וישכם קדם ועמד בזרי-

(8) ובתנחומא (ותנחומא באבער) שם (במקום קדם . . בעצמו): וכי לא ה"י לו עבד ולא שפחה אלא מרוב שנאה ששנא את ישראל קדמתו ועמד בזריות הוא בעצמו.

(9) כ"ה בתנחומא. וראה גם סוף הערה 3 — ב' נוסחאות אלו בפרשי.

(10) ועד"ז בתנחומא הנ"ל — אף שמפורש שם (כנ"ל) מרוב שנאה ששנא את ישראל.

(11) להעיר שבת"א ותיביע תרגמו ויחבוש (את אתונו) — וזריו (ית אתני). וכן תרגמו (וירא שם) „ויחבוש את חמורו של אברהם (אבל בפרשי שם פ"י „וישכם“ — נזדרז למצוה. ועל תיבת „ויחבוש פ"י — „הוא בעצמו ולא צוה לאחר מעבדיו שאהבה מקלקלת השורה. וראה לקמן בפנים). משא"כ בפ' תצוה (כט, ט) „וחבשת להם מגבעות“ תרגמו באופן אחר. וראה ספר השרשים לר"י בן ג'אנא ולהרד"ק ערך חבש. ואכ"מ.

(12) כב, כ.

(13) לשון חז"ל בביר שבהערה 4.

(14) לשון רש"י פרשתנו שם.

(1) פרשתנו כב, כא.

(2) וירא כב, ג.

(3) בדפוס ראשון ובב' כתי" רש"י (שתח"י) ליתא ההמשך „אמר הקב"ה כו“. אבל בדפוס שני וכתי" כתי" רש"י הובא גם ההמשך, כפנים (אלא שבכמה מהם ליתא „שנאמר“). וראה לקמן הערה 9.

(4) סנהדרין קה, ב; ב"ר פניה, ה; וראה מכילתא בשלה (יד, ו) — הובאו לקמן בפנים (סעיף ג' וה').

(5) במדבר פ"ב, יב בסופו. תנחומא (ותנחומא באבער) פרשתנו ח (א).

(6) במדבר שם.

(7) כ"ה במדבר שלפנינו. ובתנחומא (ועד"ז בתנחומא באבער) הלשון: מיד השכים בבקר שנאמר ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו (וכנסמן ברש"י במדבר שם).